

la llum del *f*ar

guia

DE LECTURA > 33

la llum del *f*ar

La pell de la memòria

Jordi Sierra i Fabra

BAULA

BAULA

Títol **La pell de la memòria** / Autor **Jordi Sierra i Fabra** / La Llum del Far, 33 / **+14 anys** / 199 pàgs.

L'autor

Jordi Sierra i Fabra va néixer a Barcelona, el 1947, sota el signe del Lleó. Va començar treballant com a comentarista en programes musicals. Ha estat, també, director d'algunes de les revistes espanyoles més prestigioses sobre aquest tema. Avui és un expert en música rock.

Als vint-i-cinc anys va publicar el seu primer llibre. Des d'aleshores ha conreat, pràcticament, tots els gèneres literaris: novel·la, poesia, biografia, història i assaig. Té una extensa obra i ha obtingut multitud de premis. És un dels escriptors catalans de literatura infantil i juvenil més coneguts i prestigiosos.

Es defineix com a "anticonvencional, franc tirador, inclassificable, inetiquetable i individualista". Diu que no ha fet res més que escriure i no espera "ni el cel ni l'infern per això".

Argument

La vida d'en Kalil Mtube, un nen de Mali d'onze anys, canvia dràsticament quan, després d'haver estat venut pel seu pare a un traficant, és obligat a treballar brutalment com a esclau en una plantació de cacau a la Costa d'Ivori. Allà coneix l'amistat i l'amor, però també la desprietada crueltat dels éssers humans. En Kalil aconsegueix fugir i arriba a la ciutat de Daloa. Al cap d'un any, decideix tornar a casa seva, però pel camí és fet presoner per un grup de traficants d'esclaus i ficat en un vaixell. Durant la travessia està a punt de morir, però al final és rescatat. Al cap de cinc anys, en Kalil explica tota la seva història a un home blanc, el mateix que la transcriu als lectors.

Objectiu

Amb aquesta guia es pretén desenvolupar l'esperit crític dels joves, provocar la reflexió sobre situacions de clara injustícia social com ara l'explotació laboral, la pobresa o l'esclavitud infantil. També pretén presentar als lectors una realitat diferent, una manera de viure que contrasta amb la dels joves del món desenvolupat.

Els tallers estan elaborats amb el propòsit d'aprofundir la lectura i fomentar la creativitat dels lectors. Alguns estan clarament vinculats a determinades àrees de coneixement, uns altres, no tant; però tots pretenen resultar útils per desenvolupar els diferents aspectes de la formació intel·lectual i humana dels joves.

Temes

- El drama de l'**esclavitud** i l'**explotació infantil**.
- La **pobresa** i les **desigualtats** socials.
- El **desequilibri** entre el **món desenvolupat** i el **món subdesenvolupat**.
- L'**amistat** i la **solidaritat**.
- La **nostàlgia** per la pèrdua dels **éssers estimats** i l'**entorn familiar**.
- La **corrupció policial**.
- Els **joves mercenaris**, la seva crueltat i manca d'escrúpols.
- El despertar de l'**amor**.
- La **pèrdua de la infància**.

Context i gènere literari

La pell de la memòria és un bon exemple, alhora que representatiu, del tipus de novel·les que escriu Jordi Sierra i Fabra.

La narració comença amb una carta de presentació de l'autor en la qual manifesta la seva intenció en escriure el llibre: denunciar l'esclavitud al món actual, "mostrar per mitjà dels ulls d'un nen que no sap res, perquè no l'ha ensenyat ningú, allò que percep d'una situació dramàtica que comença quan el seu pare el ven i es veu arrencat de la seva llar i obligat a treballar brutalment".

A continuació hi ha un pròleg en què el protagonista diu que explicarà la seva història. Es tracta d'un narrador autodiegètic, és a dir, un narrador en primera persona que parla sobre les coses que li passen.

En un esforç de retrospectió, desenvolupat en set capítols, en Kalil explica la seva experiència vital. L'estil de la narració és directe i clar: comença la història quan només té 12 anys i se sent sorprès i desbordat per les circumstàncies. Amb el pas del temps, els durs esdeveniments el faran madurar.

A l'epíleg es descobreix que el text, en realitat, és la transcripció d'una gravació que es va fer al cap de cinc anys dels fets i que l'autor-dipositari de l'obra no és més que un intermediari entre el protagonista dels esdeveniments i el lector del llibre. Aquesta intenció ja apareix expressada al pròleg: "Aquesta novel·la no és un tractat social, polític, religiós o econòmic al voltant d'un món, sinó la veu transparent d'un de tants protagonistes de l'horror humà."

I Taller de literatura

► Objectiu:

En una novel·la no es deixa res a l'atzar. L'autor concep des del començament no solament la història, sinó qui l'explicarà i des d'on, és a dir, el punt de vista de la narració. També defineix els personatges, l'espai i el temps. A més, estructura la història, dividint-la en parts, capítols i petits fragments, i estableix el pes que tindran el diàleg i les descripcions dintre de la narració, d'acord amb el que es vulgui contar. Finalment, afrontarà la difícil tasca d'escollir un títol.

► Activitats prèvies a la lectura:

1. **TÍTOL:** És el nom propi de l'obra literària. Per ell es distingeix de totes les altres obres escrites fins aleshores. Pot ser molt suggeridor o, al contrari, poc engrescador. De vegades, anticipa dades del contingut; d'altres, esbrinem el seu significat en el decurs de la lectura.

- Comentar el títol en petits grups i escriure en quatre o cinc línies el que suggereix.

► Activitats posteriors a la lectura:

1. **TÍTOL:** Un cop llegida l'obra:

- Explicar per què té aquest títol i si s'adapta bé al contingut de la novel·la.
- Contrastar amb el que s'ha escrit anteriorment per veure si hi ha alguna coincidència. Quin grau d'intuïció o de deducció posseeixen els alumnes?

2. **TEMES:** Són l'essència de la novel·la, el missatge que l'autor vol fer arribar al lector per mitjà de la trama.

- Determinar on apareixen i quin tractament tenen els temes enunciats anteriorment.

3. **PERSONATGES:** Representen diferents posicions davant d'un tema o conflicte. La seva posició davant dels problemes que se'ls plantegen pot ser, per exemple, de fermesa i claredat o de feblesa i desconfiança.

- Confeccionar una llista amb els personatges de la novel·la i classificar-los segons la seva importància (protagonista, antagonista, secundaris, etc.).
- Fer una breu descripció física i psicològica dels personatges que hagin despertat un interès més gran.
- Comparar les actituds que en Kalil Mtube i en leobà Bayabei adopten al llarg de la novel·la davant dels diferents esdeveniments.

4. **DESCRIPCIONS:** Són rellevants i variades. Situen bé el lector a l'entorn i donen una idea de com és la vida d'aquests infants sotmesos a explotació.

- Buscar les descripcions del medi físic que apareixen al relat, dels costums, la manera de vestir, aspiracions o estil de vida dels personatges i comparar-los amb els dels lectors. Hi ha elements comuns?

5. **TENSIÓ DRAMÀTICA:** Al llarg de la novel·la es percep com en Kalil Mtube madura amb l'experiència i sobreviu amb una sola idea: fugir.

La tensió dramàtica més gran coincideix amb els moments transcendentals de l'acció. Per exemple: quan la noia de la qual està enamorat mor, quan aconsegueix fugir del camp de cacau o quan està a punt de morir al vaixell on ha estat confinat.

- Anotar al quadern els moments de la narració en què la tensió s'accentua.
- Representar la tensió dramàtica en un full allargat de paper com si es tractés d'un electrocardiograma, de manera que s'hi reflecteixin els seus alts i baixos. Aquesta tensió és el fil conductor de la narració, el nucli o cor de la història.

II Taller d'escriptura

► Objectiu:

Fomentar l'escriptura fent servir diverses tècniques de comunicació escrita tenint com a referència les situacions o els temes proposats a la novel·la.

► Activitats:

a. Escriure un relat en què es denunciï la situació descrita al llibre sobre les plantacions de cacau i el treball infantil. Intentar convèncer els companys d'en Kalil perquè tractin de fugir de l'engany que estan vivint.

b. Fins ara hem analitzat la situació d'explotació que viu el protagonista. Tanmateix, i encara que pugui semblar increïble, a la nostra realitat quotidiana molts infants es veuen obligats a treballar: firaires, recol·lectors de fruites i verdures, drapaires, ferrovellers, etc.

- Investigar sobre el treball infantil a Catalunya i comparar-lo amb el del Tercer Món.

c. Escriure una notícia per al diari sobre el treball infantil al món.

No oblidar incloure-hi:

- Titular: Ha de ser atractiu i breu.
- Encapçalament: És com el resum de la notícia.
- Cos: Ha de respondre a les preguntes següents: qui?, què?, quan?, on? S'hi pot afegir com?, per què? i amb quina finalitat?

Tallers

III Taller de geografia

► Objectiu:

Conèixer els trets característics del món subdesenvolupat.

Fomentar la curiositat dels alumnes perquè valorin les dificultats d'aquestes zones de la Terra.

Valorar les desiguals relacions entre el món desenvolupat i el món subdesenvolupat.

Appreciar la importància que tenen els serveis públics als països desenvolupats i la seva absència als països del Tercer Món.

► Activitats:

- Localitzar en un mapa, amb ajuda d'un atlas, els diferents països que s'esmenten al relat.
- Traçar, sobre el mapa anterior, els desplaçaments d'en Kalil des de la seva aldea de Mali fins a la plantació de cacau a la Costa d'Ivori; des d'allà fins a Daloa, la tercera ciutat més important del país, i, finalment, la seva captura i el trasllat al vaixell quan intenta tornar a casa.
- Investigar les característiques del medi físic (relleu, clima, vegetació, edafologia...) de la regió on transcorre l'acció.
- Explicar per què l'agricultura de plantació té tanta importància en regions com aquesta.
- Elaborar un quadre comparatiu en el qual es relacionin països del món desenvolupat i països del món subdesenvolupat tenint en compte les variables següents:

MÓN DESENVOLUPAT

MÓN SUBDESENVOLUPAT

DENSITAT DE POBLACIÓ

ESPERANÇA DE VIDA

TELÈFONS/1.000 hab.

TELEVISORS/1.000 hab.

ALFABETITZACIÓ

KM DE CARRETERES

CONSUM D'AIGUA

NÚM. DE FILLS

Afegir-hi altres variables que permetin crear una imatge més ajustada de l'entorn físic analitzat.

- A la vista d'aquestes dades, és comprensible l'actitud del protagonista davant d'algunes situacions? En quines?

IV Taller d'història

► Objectiu:

Desenvolupar la capacitat d'investigació dels alumnes. Que puguin acostar-se, valorar i discriminar diferents fonts de consulta: enciclopèdies, Internet, premsa, televisió, etc.

► Activitats:

- Escriure breument l'evolució històrica dels països esmentats al relat i destacar aquells esdeveniments que puguin servir per entendre alguns fets: esclavitud, explotació, treball infantil, etc.
- A l'últim tram de la novel·la l'acció transcorre en un vaixell.

Buscar en una hemeroteca o a Internet informació relacionada amb el transport il·legal d'infants esclaus i analitzar quins punts tenen en comú realitat i ficció.

Elaborar un petit informe amb les conclusions.

V Taller de ciències naturals

► Objectiu:

Fomentar l'esperit científic, l'experimentació i l'aprofitament dels recursos naturals perquè els alumnes prenguin consciència de la importància de la seva preservació i de les conseqüències negatives que pot tenir el seu malbarament.

► Activitats:

- Comerç Just (*Fair Trade*) és un moviment internacional en creixement que garanteix que els productors dels països pobres aconseguixin un tracte just. Això implica un preu just per als seus productes (que cobreixi el cost de producció i garanteixi uns ingressos de supervivència), contractes a llarg termini que proporcionin una seguretat real i, per a molts, suport per adquirir el coneixement i les habilitats que necessiten per desenvolupar els seus negocis i incrementar les vendes.
  - Investigar com va néixer aquest moviment, quin és el seu ideari i quines campanyes i organitzacions nacionals i internacionals es dediquen a difondre'l i promoure'l.
- Buscar informació sobre les condicions adients per al conreu de cacau.
  - Es corresponen amb les descrites al llibre?
  - Hi ha altres conreus que s'adaptin a aquell medi físic? Indicar quins.

- c. Al relat s'esmenten algunes malalties tropicals.
- Explicar-ne el mode de transmissió.
  - Buscar informació sobre altres malalties d'aquest tipus i elaborar un dossier en el qual es reflecteixin les més comunes, les seves característiques i la manera de combatre-les.

VI Taller de gastronomia

► Objectiu:

Aprofitar les lectures per destacar la importància de l'alimentació. La cuina no solament és necessària per a la subsistència, sinó que també és expressió cultural d'un poble i té a veure amb el clima, amb els seus recursos naturals i econòmics, amb els costums o les creences religioses, etc.

► Activitats:

En Kalil Mtube esmenta alguns menjars que reflecteixen clarament l'aprofitament intensiu dels recursos alimentaris disponibles i l'existència d'una dieta basada en pasta de tubercles i farines.

- a. Buscar informació sobre els menjars tradicionals de la zona on es desenvolupa l'acció del llibre i indicar si tenen cap semblança amb els hàbits alimentaris dels alumnes. Assenyalar els ingredients bàsics que els componen, quan es consumeixen i alguna història relacionada amb ells.
- b. Organitzar un berenar a classe amb aliments típicament africans o que tinguin alguna semblança amb els que en Kalil Mtube consumeix.

VII Tribuna política

► Objectiu:

Aprendre a parlar en públic. Elaborar i argumentar una idea de manera sistemàtica i fonamentada i tractar de convèncer els altres. Es pretén evitar que l'alumne, deixant-se portar només per les emocions, digui el primer que li passi pel cap.

► Activitats:

Imaginar-se que cada alumne participa a la Cimera Mundial sobre la Terra i que ha de convèncer els dirigents polítics que hi participen de la necessitat d'assolir acords i compromisos que permetin millorar les relacions internacionals entre el món desenvolupat i el món subdesenvolupat.

- a. Elaborar un discurs en què s'exposi la importància i necessitat d'establir unes relacions justes i equilibrades

entre ambdós mons. Fer servir les dades del quadre del taller de geografia per analitzar el problema i plantejar solucions.

- b. Un cop preparat el discurs, cal exposar-lo a la resta dels companys fent servir com a única ajuda un petit esquema.

VIII Taller d'intercanvi d'idees

► Objectiu:

Educar en el respecte, la tolerància i la solidaritat.

Valorar la globalització com un procés recent que té repercussions positives i negatives.

► Activitats:

1. Debat sobre el tema: El treball infantil.

- a. Preparació: Formar dos grups de cinc persones cadascun (ells seran els qui prepararan el debat) i escollir un moderador.

- b. Desenvolupament: Cada grup defensarà una posició diferent (tant si hi creu com si no). Els uns, que el treball infantil és necessari i justificable moltes vegades, i els altres cinc defensaran la idea contrària. Disposen de trenta-cinc minuts per exposar els seus arguments i de deu més per respondre a qüestions que formulin els seus companys. El moderador tindrà els últims cinc minuts per llegir les conclusions.

- c. Regles per al debat: És molt important escoltar les opinions dels altres amb atenció i paciència. No s'ha d'interrompre els companys quan parlen ni expressar-se de manera exaltada ni insultant. Cal respectar rigorosament el torn de paraula. Els participants han de fonamentar el que diuen amb dades de la premsa, d'enciclopèdies, de llibres de consulta o d'Internet. Cal evitar parlar per parlar.

2. Altres temes per a debat:

- a. L'esclavitud al segle XXI.
- b. Els nens i joves soldats.

► Suggestiment:

Per defensar els diferents punts del debat cal procurar basar-se en situacions o experiències que puguin ser fàcilment descrites. La premsa és una font important d'informació per conèixer l'última hora. Es pot suggerir que els alumnes actuïn com si fossin periodistes professionals.

Informació complementària i material audiovisual per al professorat

1. Documentals:

- a. Alguns documentals de televisió —Línea 900 o Trenta minuts, per exemple— emeten, de vegades, reportatges sobre el treball infantil al nostre país (recol·lecció de fruites i hortalisses, firaires, etc.).

2. Vídeos:

Infancia en la miseria i *Zona de esclavitud*. Ediciones La voz de los sin voz, Madrid. Per a més informació vegeu la pàgina web www.solidaridad.net.

3. Literatura:

- a. *Al·là no té cap obligació*. Ahmadou Kourouma. Edicions 62, S.A., Barcelona, 2001.

Un llibre terrible i bell alhora que va merèixer el premi Renaudot 2000 i el Goncourt dels Estudiants del mateix any. L'autor (Costa d'Ivori, 1927) és un dels grans escriptors actuals del continent africà. La novel·la ens introdueix en la realitat dels nens soldats, amb tota la seva cruesa i abjecció.

- b. *Ébano*. Ryszard Kapuscinski. Ed. Anagrama. Barcelona, 2000.

Una lúcida mirada a la complexa realitat del continent africà, amb les seves guerres, misèria i injustícies.

4. Assaig:

10 Preguntes per Àfrica. Agnès Sarri. Intermón, Barcelona, 1999.

5. Pàgines web:

- a. www.grupoeditorialluisvives.com Conté un dossier informatiu sobre treball infantil i nens soldats.
- b. www.planalfa.es/cidaf És la pàgina del Centro de Documentación Africana.
- c. www.afrol.com És una pàgina que es dedica exclusivament a informar sobre Àfrica.
- d. www.unicef.org/spanish UNICEF és l'organisme de les Nacions Unides, que opera a 162 països, regions i territoris, inspirant-se en les normes i els principis de la Convenció sobre els Drets de l'Infant i que té com a objectiu crear les condicions necessàries perquè els nens i les nenes puguin viure existències felices, saludables i dignes.
- e. www.e-comerciojusto.org Pàgina de la Coordinadora estatal de comerç just.
- f. www.eurosur.org/EFTA/sumario.htm EFTA és l'Associació Europea de Comerç Just (en anglès European Fair Trade Association).
- g. www.solidaridad.net Pàgina amb articles i informació solidària.
- h. www.intermonoxfam.org Intermón Oxfam és una ONG dedicada a la cooperació per al desenvolupament i l'ajuda humanitària.
- i. www.sed-ongd.org És una ONG l'objectiu fonamental de la qual és la solidaritat amb els menys afavorits. Elabora materials adaptats a l'aula per educar en la solidaritat, la pau i la justícia.

